

6. BANKOWOŚĆ SPOŁECZNIE ODPOWIEDZIALNA – KONCEPCJA, ZASADY I MODEL DZIAŁANIA

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-152-1/6>

Paweł Mikołajczak

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
pawel.mikojczak@ue.poznan.pl

Socially responsible banking - concept, principles and operating model

Abstract: The financial crisis following the collapse of Lehman Brothers has made market participants aware of the need for profound changes in the security of financial markets. Researchers have also paid more attention to social banking, which aims at sustainable development, mitigating negative climate phenomena, developing social innovation, reducing social exclusion, eliminating hunger and poverty.

The purpose of the study is to identify the assumptions and operating model of social banks. Socially responsible banks use finance to achieve a beneficial social effect. Unlike conventional banks, they embed the above goals in their culture and strategy of long-term, self-sustaining, transparent, inclusive, resilient to external disruptions operations based on long-term relationships with customers. Community banks provide money to customers who are active in the real economy and can provide triple positive benefits to society - social, environmental and economic (triple bottom line).

Keywords: social banking, social goals, sustainable development, model, triplet bottom line, sustainable banking.

Wstęp

Bankowość społecznie odpowiedzialna jest stosunkowo młodą gałęzią bankowości. Wyrosła ona na gruncie inicjatyw społecznych postulujących zwiększenie świadomości etycznej i moralnej odpowiedzialności przedsiębiorców. Literatura naukowa nie wskazuje jednoznacznej terminologii tego rodzaju bankowości. Kwerenda piśmienniczości pozwala odnaleźć takie określenia, jak „bankowość etyczna” (Paulet, 2011) „alternatywna bankowość” (Mettenheim

Sugerowane cytowanie:

Mikołajczak, P. (2022). Bankowość społecznie odpowiedzialna – koncepcja, zasady i model działania. W: G. Kotliński (red.), *Bankowość komercyjna i spółdzielcza w Polsce – refleksje po trzech dekadach transformacji. Szkice ku pamięci Doktora Ryszarda Mikołajczaka* (s. 103–114). Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-152-1/6>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

i Butzbach, 2012), „bankowość zrównoważona” (Bouma, Jeucken i Klinkers, 2017) czy „kooperatywna bankowość” (San Jose, Retolaza, J. L. i Lamarque, E. (2018i inni)). Często terminy te są wykorzystywane w celu omówienia tych samych banków. Z tego względu autor traktuje je w niniejszym rozdziale jako synonimy. Celem rozdziału jest identyfikacja założeń i modelu działania banków społecznych.

6.1. Pojęcie bankowości społecznej

Termin „bankowość społeczna” jest używany w bardzo różnych kontekstach. Większość badaczy definiuje zrównoważone banki jako instytucje, które w centrum swojej działalności i misji stawiają odpowiedzialność za środowisko i społeczeństwo (Abor, Gyeke-Dako, Fiador, Agbloyor, Amidu i Mensah, 2019; Nepomuceno, Daraio i Costa, 2020; Teneja i Ali, 2021). Na przykład Weber i Remer (2011, s. 2) definiują bankowość społeczną jako działalność, której celem jest pozytywny wpływ na ludzi, środowisko i kulturę. Podobnie twierdzą Guene i Mayo (2001), podkreślając, że bankowość społeczna jest przede wszystkim zorientowana na dostarczanie usług finansowych wspierających społeczeństwo. Uszczegółowienie tego podejścia można odnaleźć także w pracy Webera (2013), który uważa, że bank społeczny, etyczny lub alternatywny to taki, który oferuje produkty i usługi związane z bankowością społeczną, takie jak kredyty dla przedsiębiorstw społecznych, projekty dotyczące energii odnawialnej lub na mieszkania socjalne (Weber, 2013).

Banki społeczne są traktowane jako instytucje, które realizują cele społeczne, zrównoważone, ekologiczne lub inne, tworzące „dodaną wartość społeczną” w ramach podstawowej strategii biznesowej. Niektórzy autorzy uwzględniają również banki z religijną afiliacją, które posiadają kodeks etyczny i angażują się w ochronę środowiska lub dokonywanie zmian w swoim modelu biznesowym (Mikołajczak, 2017a). Ponadto Benedikter (2011, s. 49) zauważa, że „pojęcie bankowości społecznej obejmuje obecnie bankowość etyczną”, banki spółdzielcze i spółdzielcze kasy pożyczkowe, tzw. „wspólnotowe banki rozwoju” (*private and community shared development banks*) oraz „banki mikrofinansowe”. Te ostatnie wzbudzają ostatnio wiele kontrowersji¹.

Inny pogląd przedstawia de Clerk, podkreślając, że w istocie ogólna idea bankowości społecznej jest często mylona z innymi podobnymi pojęciami, takimi jak banki alternatywne, obywatelskie, zorientowane na wartość (*value driven*), etyczne lub zrównoważone (de Clerck, 2009, s. 214).

¹ Szerzej na ten temat w punkcie 6.4.

Koncepcja bankowości społecznej jest również kojarzona z bardziej ogólnymi pojęciami, takimi jak bezpieczna bankowość (Kobayakawa i Nakamura, 2000) lub powolny pieniądz (Tash, 2008) czy cierpliwy kapitał (*patient capital*) (Mikołajczak, 2017b). Z drugiej strony wielu badaczy proponuje wąskie ujęcie bankowości społecznej, której rola polega głównie na walce z ubóstwem (Scheire i De Maertlaere, 2009; Yunus, 2007; Reifner i Ford, 1992).

Banki silnie oddziałują na gospodarkę i społeczeństwo. Kierując kapitał finansowy do różnych sektorów, ponoszą także pewną odpowiedzialność społeczną. Podejmując próbę umiejscowienia banków etycznych wśród podmiotów, których działalność finansowa wywołuje efekty społeczne lub środowiskowe, po jednej stronie można znaleźć czyste finanse społeczne, które mają jeden wyraźny cel, tj. osiąganie pozytywnego wpływu społecznego, bez uwzględnienia jakiegokolwiek zwrotu finansowego. Zwykle wsparcie filantropijne opiera się na tej koncepcji (Rodriguez i Cabaleiro, 2007). Na drugim końcu skali znajdują się podmioty oferujące produkty i usługi finansowe, które dążą wyłącznie do wysokich zwrotów finansowych bez uwzględnienia jakichkolwiek skutków społecznych. Dotyczy to większości produktów i usług finansowych oferowanych przez konwencjonalne banki i inne instytucje finansowe (Weber, 2013).

6.2. CSR a bankowość społeczna

Niektórzy badacze wiążą bankowość etyczną z inwestowaniem banków w działalność CSR, które ma pozytywny wpływ na efektywność banków, przede wszystkim mierzoną wynikami finansowymi (zob. np. Belasri, Gomes i Pijourlet, 2020; Nizam, Ng, Dewandaru, Nagayev i Nkoba, 2019; Maqbool i Zameer, 2018; Wu, Shen i Chen, 2017). Jednak, jak argumentują Oyewumi, Ogunmenru i Oboh (2018), zaangażowanie banków w działania CSR ma na celu przede wszystkim poprawę reputacji banków, co pozytywnie oddziałuje na wyniki finansowe. W tym sensie nawet silne zaangażowanie banku w działalność CSR nie czyni go jeszcze bankiem społecznym. Jak pisze Relano (2015), problem polega na tym, że podczas gdy większość banków jest gotowa przyjąć w swoim dyskursie retorykę środowiskową, niewiele jest szczerze zaangażowanych w dogłębną zmianę ich postawy. Większość ogranicza się do wydania pewnej sumy funduszy swoim klientom, przeznaczenia określonych pieniędzy na patronat społeczny, przestrzeganie międzynarodowych zasad, które nie naruszają istoty biznesu, wreszcie publikowanie rocznego sprawozdania pozafinansowego, w którym wszystkie te inicjatywy są odpowiednio uwydatnione.

Podobny pogląd można odnaleźć w pracy Relano (2015), który wskazuje na potrzebę sformułowania wyważonej, a zarazem uściślonej charakterystyki

bankowości społecznej, ponieważ niejednoznaczność w jej definiowaniu sprawia, że nawet banki głównego nurtu mogą głosić społeczne i ekologiczne zaangażowanie swoich instytucji. Jak podkreśla Relano, obszerne opisy w ich rocznych raportach za pomocą kolorowych zdjęć i zdumiewających danych pokazują, jak szczerze jest ich zaangażowanie społeczne – „(...) zatem na pierwszy rzut oka wszystkie banki «społeczne, i niespołeczne» wyglądają tak samo, co pogłębia nieporozumienie” (Relano, 2015, s. 49). Teoretycznie działalność banków społecznych można wyjaśnić teorią zasobową (Wernerfelt, 1984) i jej specyfikacją – „teorią zasobową środowiska” (Hart, 1995). Teoria mówi, że wewnętrzne zasoby materialne i niematerialne, takie jak wiedza o środowisku i zrównoważonym rozwoju, są w stanie stworzyć udane produkty i usługi w krótkim okresie, które mogą służyć jako modele dalszego rozwoju.

Podobnie idei bankowości społecznej nie wyczerpuje bezpośrednio aktywność banków polegająca na ograniczaniu szkodliwych skutków ich działalności na przykład dla środowiska poprzez ograniczanie emisji dwutlenku węgla, ograniczanie zużycia energii i wody oraz gospodarowanie odpadami, aby móc obniżyć koszty i prezentować dobry wizerunek swojej marki.

6.3. Modelowe ujęcie banku społecznego

Oferowanie przez banki produktów, które przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju, prowadzą do złagodzenia negatywnych zjawisk klimatycznych, rozwoju innowacji społecznych, ograniczenia wykluczenia społecznego, eliminowania głodu i ubóstwa, zwiększenia umiejętności czytania i pisania w krajach słabo rozwiniętych, zwalczania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę itp., w znacznym stopniu przybliża je do modelowego ujęcia bankowości społecznej (Nosratabadi, Pinter, Mosavi i Semperger, 2020; Weber, 2013; Finacle, 2012). Jego dopełnienie stanowią szczególne kryteria określające strategię działalności banków społecznych, miary efektywności, podział zysku czy kodeks etyczny. Ważną kwestią osiągnięcia „impactu społecznego” jest finansowanie przedsiębiorstw społecznych, dla których bankowość komercyjna nie posiada oferty produktowej (Mikołajczak, 2017b).

Według globalnego stowarzyszenia banków społecznych (Global Alliance for Banking on Values – GABV) bankowość społeczna kieruje się następującymi zasadami: (1) oddziaływanie społeczne i środowiskowe oraz zrównoważony rozwój stanowią sedno modelu biznesowego, (2) oparcie na społeczności, służące realnej gospodarce i umożliwiające nowym modelom biznesowym zaspokajanie potrzeb ludzi i gospodarki, (3) długoterminowe relacje z klientami i bezpośrednie poznanie i zrozumienie ich działalności gospodarczej oraz związanego z nią

Zasada 1
Koncentrują się jednocześnie na ludziach, środowisku naturalnym i dobrobycie, zatem produkty i usługi są projektowane i rozwijane w celu zaspokojenia potrzeb ludzi i ochrony środowiska. Osiągnięcie rozsądnego zysku jest uznawane za podstawowy wymóg bankowości opartej na wartościach, ale nie jest celem samodzielnym. Co ważne, banki oparte na wartościach celowo podchodzą do biznesu o potrójnym wyniku – nie tylko unikają szkód, ale też aktywnie wykorzystują finanse do czynienia dobra społecznego
Zasada 2
Służą społecznościom, w których działają. Zaspokajają potrzeby finansowe tych społeczności geograficznych i sektorowych, finansując przedsiębiorstwa i osoby fizyczne w wydajnych i zrównoważonych gospodarkach
Zasada 3
Nawiązują silne relacje ze swoimi klientami i są bezpośrednio zaangażowane w zrozumienie i analizę ich działalności gospodarczej oraz pomaganie im w działaniu w większym stopniu opartym na wartościach. Odpowiednia analiza ryzyka jest stosowana przy tworzeniu produktu tak, aby pośrednie narzędzia zarządzania ryzykiem nie były przyjmowane jako substytut analizy fundamentalnej ani nie były przedmiotem obrotu dla ich własnego dobra
Zasada 4
Przyjmują perspektywę długoterminową, aby mieć pewność, że będą w stanie utrzymać swoją działalność i być odpornym na zewnętrzne zakłócenia. Jednocześnie zdają sobie sprawę, że żaden bank ani jego klienci nie są całkowicie odporni na takie zakłócenia
Zasada 5
Zachowują wysoki stopień przejrzystości i integracji w zakresie zarządzania i sprawozdawczości. W tym kontekście inkluzyjność oznacza aktywną relację z szeroką społecznością interesariuszy banku, a nie tylko z jego akcjonariuszami lub kierownictwem
Zasada 6
Starają się osadzić te zasady w kulturze swoich instytucji, tak aby były rutynowo wykorzystywane w procesie podejmowania decyzji na wszystkich szczeblach. Uznając, że proces osadzania tych wartości wymaga świadomego wysiłku, banki te opracowują politykę kadrową, która odzwierciedla ich podejście oparte na wartościach (w tym innowacyjne systemy motywacyjne i oceny pracowników), a także rozwijają praktyki zorientowane na interesariuszy, aby wspierać modele biznesowe oparte na wartościach. Banki te mają również określone ramy sprawozdawczości, aby wykazać ich wpływ finansowy i niefinansowy

Rysunek 1. Zasady działalności banków społecznych

Źródło: Na podstawie: (GABV, 2021).

ryzyka, (4) długotrwałe, samowystarczalne i odporne na zewnętrzne zakłócenia działanie, (5) przejrzyste i integracyjne zarządzanie (GABV, 2021) (rysunek 1).

Poza GABV można wyróżnić kilka innych podmiotów certyfikujących banki społecznie odpowiedzialne. Oferują one programy certyfikacji dla banków,

jak również korporacji, które chcą wykazać swoje zaangażowanie w pozytywne zmiany środowiskowe i społeczne. Na przykład Bank Green oferuje certyfikat *fossil free* dla banków, które według grupy nie finansują firm lub projektów związanych z paliwami kopalnymi i zobowiązały się nie robić tego również w przyszłości. Bank Green ma na celu włączenie do programu większej liczby instytucji finansowych zajmujących się rozwojem społeczności, pracujących z populacjami o słabo rozwiniętej infrastrukturze, które są nieproporcjonalnie dotknięte przez zanieczyszczenia fabryczne i katastrofy naturalne.

Z kolei B Lap certyfikuje instytucje bankowe o podejściu bardziej holistycznym, związanym ze wspieraniem szeroko rozumianych społecznych inicjatyw dotyczących ochrony środowiska, sprawiedliwości społecznej czy inwestycji społecznych. Jednocześnie zobowiązują się one do reagowania na potrzeby interesariuszy i zachowania przejrzystości, aby przyjąć bardziej holistyczne podejście do odpowiedzialności społecznej. Zatem aby otrzymać status B Corporation, bank musi spełniać normy środowiskowe i inne, posiadać strukturę ładu korporacyjnego, która odpowiada wszystkim interesariuszom, oraz wykazywać się publiczną przejrzystością.

Banki społecznie odpowiedzialne mogą ubiegać się także o certyfikację w ramach 1% for the Planet, Green America Certified, Community Development Financial Institution, Community Development Credit Union, Minority Depository Institution Women-owned Bank.

Spśród wielu możliwości certyfikowania banków społecznie banki najbardziej zaangażowane we wspieranie misji społecznych i środowiskowych zazwyczaj przechodzą proces uzyskiwania statusu Certified B Corporation, członka Global Alliance for Banking on Values lub obu.

Bankowość społeczna skupia się na podwójnych zobowiązaniach – społecznych i ekonomicznych – oraz koncentruje się na jakości kształtowania aktywów. Kryterium to determinuje możliwość ustalenia jakościowych różnic, które odnoszą się do ogólnego zachowania banków, gdyż większość z nich wprowadza etyczne zasady związane ze sposobem, w jaki rozdysponowują zyski w różnych działaniach, a nie tylko w kategoriach wykorzystania depozytów. Ponadto można wyróżnić trzy inne ważne kryteria świadczące o odmienności bankowości etycznej w stosunku do komercyjnej: kryterium przejrzystości, alternatywnego zarządzania, ryzyka (gwarancji) oraz uczestnictwa.

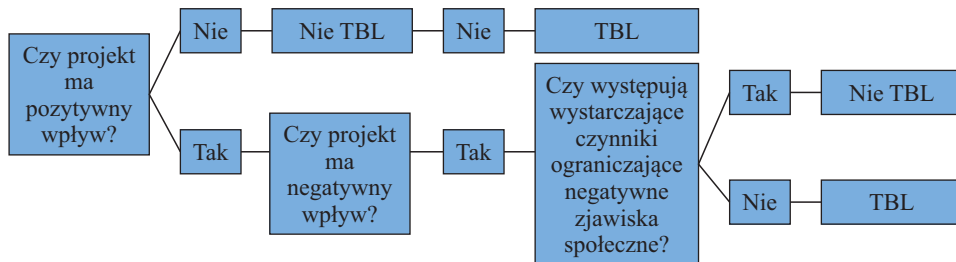
Bankowość społeczna daje priorytet rozwojowi społecznemu. To założenie determinuje jednak zdolność do podejmowania ryzyka, ponieważ trudno pogodzić finansowanie projektów społecznych z potrzebą uzyskania przez bank adekwatnych zabezpieczeń majątkowych, które są wymagane przez tradycyjne banki. Następnie bankowość etyczna proponuje rozwój alternatywnych systemów gwarancji (nieopartych na dziedziczonych zabezpieczeniach), aby umożliwić umieszczenie aktywów w projektach społecznych, które nie mogą być

zabezpieczone przez tradycyjne instrumenty gwarancyjne (hipoteka na nieruchomości, zabezpieczenia osobiste). Banki społeczne starają się zatem odróżnić od reszty instytucji finansowych, koncentrując się na celach społecznych, przejrzystości informacji, kreowaniu wartości społecznej przez lokowanie aktywów, czynny udział wszystkich zainteresowanych stron w procesie decyzyjnym oraz na typologii gwarancji, które są wymagane (rysunek 1).

Rysunek 2 przedstawia, jak za pomocą prostego drzewa decyzyjnego można zweryfikować, czy finansowanie bankowe spełnia kryteria TBL. Global Alliance for Banking on Values opracował kartę wyników jako ustrukturyzowane podejście do uchwycenia wizji, strategii i wyników każdego banku w odniesieniu do bankowości opartej na wartościach. Pozwala bankowi na samoocenę, monitorowanie i komunikowanie postępów w dostarczaniu produktów bankowości opartej na wartościach.

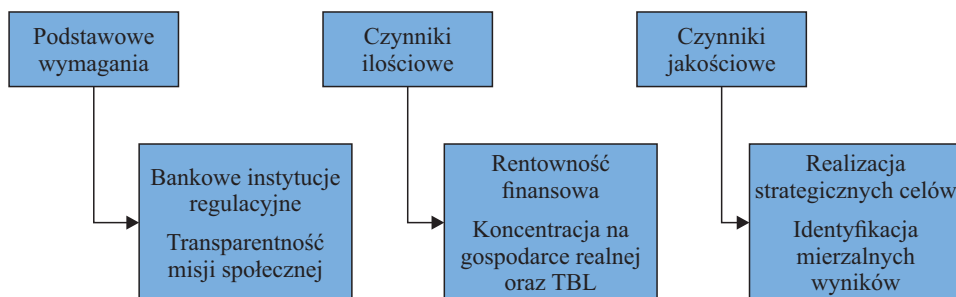
Celem karty wyników jest zwiększenie nacisku systemu finansowego na dostarczanie wartości społeczeństwu. Karta wyników może być używana przez każdą instytucję bankową spełniającą podstawowe wymagania bankowości społecznej (etycznej).

Rdzeń karty wyników koncentruje się na pozytywnym wkładzie, jaki banki mogą wnieść do społeczeństwa, dostarczając pieniądze klientom, którzy są

Rysunek 2. Drzewo decyzyjne w ocenie *triple bottom line* (TBL)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (GABV, 2021).

Rysunek 3. Zasady oceny karty wyników

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (GABV, 2021).

aktywni w gospodarce realnej i mogą zapewnić społeczeństwu potrójne pozytywne korzyści – społeczne, środowiskowe i gospodarcze. Choć karta wyników wykorzystuje czynniki ilościowe, jej zastosowanie wymaga oceny cech i integralności, a także holistycznego spojrzenia na bank wynikającego z elementów jakościowych (rysunek 3). Karta wyników wykorzystuje pomiary wpływu banku, aby zapewnić konkretne dowody na jego wyniki korzystne dla społeczeństwa, jednocześnie karta wyników nie jest systemem pomiaru wpływu społecznego.

6.4. Wybrane słabości bankowości społecznej

Ukazane w tym rozdziale modelowe ujęcie bankowości społecznej w praktyce podlega różnym ograniczeniom, które wielu badaczy prezentuje w swoich badaniach. Uwydatniają one zarazem słabości modeli banków społecznie odpowiedzialnych, głównie instytucji mikrofinansowych (MFI) działających w formie przedsiębiorstw społecznych (PS). Krytyczne badania dotyczą przede wszystkim adaptowanego przez PS modelu działania Greeman Banku. Poniżej przedstawiono niektóre krytyczne argumenty.

- instytucje mikrofinansowe zależą w znacznym stopniu od dotacji (...) z powodu wysokich kosztów transakcji i monitoringu (Mikołajczak, 2017b; Rahman, 1999);
- finansowanie zapewnia zazwyczaj niewielkie kwoty i wymaga od pożyczkobiorców szybkiej spłaty pożyczki, dlatego często mikrokredyt może jedynie w ograniczonym zakresie pełnić funkcję „stabilizatora konsumpcji”, zmniejszając negatywne skutki wstrząsów, takich jak klęski żywiołowe lub wahania sezonowe, a także zapewniać środki umożliwiające wykorzystanie wyłącznie bardzo małych możliwości biznesowych (Rozario, 2001);
- pożyczkobiorcy mogą znaleźć się w stanie „uzależnienia od mikrokredytów”, które polegają na pożyczkach na „konsumpcję”, a nie na „produktywne wykorzystanie” finansowania (Azim i Kluvers, 2019);
- instytucje udzielające mikrokredytów wymagają wysokich stóp spłaty, aby pozostały zrównoważone;
- uwidacznia się nadmierna komercjalizacja działalności i instytucjonalizacja etyki przedsiębiorstw społecznych działających w formie MFI (Chakrabarty i Bass, 2014; Hossain, 2013).

Ponadto wielu badaczy uważa, że instytucje mikrofinansowe stanowią potężną instytucjonalną i polityczną barierę dla stabilnego rozwoju gospodarczego i społecznego, a więc także dla redukcji ubóstwa, ponieważ model mikrofinansowania:

- ignoruje ważną rolę ekonomii skali, zaprzeczając znaczeniu dużych inwestycji dla rozwoju;
- jest obciążony „błędem założenia” (*fallacy of composition*) – przyczynia się do nasycenia lokalnych gospodarek mikroprzedsiębiorstwami, które próbują prowadzić taką samą lub podobną działalność. W wyniku tego częściowo przyczynia się do deindustrializacji i infantylizacji gospodarki lokalnej (Gosh, 2013);
- mikrofinansowanie nie łączy się z resztą sektora przedsiębiorstw, a więc nie pozwala na rozwój synergii w działalności produkcyjnej, bez której nie dochodzi do innowacji i poprawy produktywności (Bateman, 2010);
- kładąc nacisk na indywidualny dostęp i osiągnięcia, ignoruje kluczowe znaczenie solidarności oraz własności i kontroli lokalnej społeczności (Bateman i Chang, 2012; Bateman, 2010).

Zakończenie

Rok 2008 okazał się punktem zwrotnym w postrzeganiu bankowości i finansów. Kryzys światowy uświadomił uczestnikom rynku potrzebę zmian w zakresie zwiększenia bezpieczeństwa rynków finansowych (w szczególności sektora bankowego). Zwrócił on również uwagę na zawodność systemu inwestycyjnego opierającego się głównie na horyzoncie krótkoterminowym, podkreślając jednocześnie rolę spojrzenia długookresowego. Po kryzysie zwrócono także większą uwagę na bankowość zrównoważoną, której model działania opiera się na trzech priorytetach – w skrócie ESG (*environment, social, corporate governance*), a więc na czynnikach środowiskowych i ładu korporacyjnego.

Kryteria kształtujące finansowanie banków zrównoważonych w aspekcie środowiskowym dotyczą w największej mierze przeciwdziałania kryzysowi klimatycznemu, który zagraża nie tylko przyszłym pokoleniom, ale również obecnie można zaobserwować sporo niekorzystnych zjawisk, takich jak niedobory wody w wielu miejscach świata, zanieczyszczenia atmosfery i oceanów czy problemy w zarządzaniu odpadami. Czynniki społeczne natomiast odnoszą się do przeciwdziałania dyskryminacji w jej wszelakich rodzajach, wykluczeniu społecznemu oraz stygmatyzacji niektórych grup społecznych. Trzecim priorytetem są działania zarządcze w zakresie zwiększenia przejrzystości w funkcjonowaniu przedsiębiorstw i instytucji finansowych na wszystkich poziomach, kwestii jawności wynagrodzeń niepodlegających dyskryminacji płciowej, rasowej, narodowościowej itp. (Czerwona, 2021).

Jak wykazano w niniejszym rozdziale, działalność bankowości etycznej w znacznym stopniu różni się od komercyjnej. Przede wszystkim ta druga sku-

pia się na maksymalizacji zysku. Bankowość zrównoważona natomiast jest zorientowana głównie na osiągnięcie efektu społecznego lub/i środowiskowego, choć aspekt finansowy ma również znaczenie. Istotny jest pomiar wpływu społecznego, który musi mieć charakter mierzalny.

Jednocześnie błędem jest postrzeganie licznie reprezentujących banki społeczne instytucji mikrokredytowych jako uniwersalnego panaceum na globalny rozwój. Może on być co najwyżej częścią szerszego procesu, który obejmuje również działania na rzecz zmniejszenia nierówności majątkowych, lepszego i bardziej egalitarnego dostępu do usług zdrowotnych i edukacyjnych, bardziej produktywnych możliwości zatrudnienia i ograniczenia wykluczenia społecznego. W modelowym wymiarze etycznym, poprzez promowanie „przedsiębiorczości”, bankowość społeczna ma za zadanie wyjść poza funkcje dobroczynności. Ma wzbudzać dumę i pewność siebie, upodmiotawiać osoby najuboższe, dostarczać możliwości, które tworzą psychologiczny fundament dla zwiększonej aktywności obywatelskiej i uczestnictwa obywatelskiego.

Mając jednocześnie na uwadze słabości finansowania społecznego, a nawet różne wypaczenia i patologie związane z tą formą bankowości na świecie, nie należy go idealizować (Gosh, 2013; Duvendack, Palmer-Jones, Copestake, Hooper, Loke i Rao, 2011; Rozario, 2001). Dlatego dalsze krytyczne badania nad efektywnością bankowości społecznej wydają się konieczne.

Bibliografia

- Abor, J. Y., Gyeke-Dako, A., Fiador, V. O., Agbloyor, E. K., Amidu, M. i Mensah, L. (2019). Sustainable banking. W: *Money and banking in Africa* (s. 311–331). Springer.
- Azim, M. I. i Kluvers, R. (2019). Resisting corruption in Grameen Bank. *Journal of Business Ethics*, 156(3), 591–604.
- Belasri, S., Gomes, M. i Pijourlet, G. (2020). Corporate social responsibility and bank efficiency. *J. Multinat. Financ. Manag.*
- Bateman, M. (2010). *Why doesn't microfinance work? The destructive rise of neoliberalism*. London: Zed Books.
- Bateman, M. i Chang, H.-J. (2012). Microfinance and the illusion of development: from hubris to nemesis in thirty years. *World Economic Review*, 1, 13–36.
- Belasri, S., Gomes, M. i Pijourlet, G. (2020). Corporate social responsibility and bank efficiency. *J. Multinat. Financ. Manag.*, 54.
- Benedikter, R. (2011). *Social banking and social finance: answers to the economic crisis*. New York: Springer.
- Bouma, J. J., Jeucken, M. i Klinkers, L. (Eds.). (2017). *Sustainable banking: The greening of finance*. Routledge.
- Chakrabarty, S. i Bass, A. E. (2014). Institutionalizing ethics in institutional voids: Building positive ethical strength to serve women microfinance borrowers in negative contexts. *Journal of Business Ethics*, 119(4), 529–542.

- Czerwona, M. (2021). *Inwestycje odpowiedzialne społecznie (SRI) – inwestowanie alternatywne*. Pobrane z <https://journals.pan.pl/Content/87328/mainfile.pdf>
- De Clerck, F. (2009). Ethical banking. W: L. Zsolnai (Ed.), *Ethical prospects* (s. 209–227). New York: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-1-4020-9821-5>
- Duvendack, M., Palmer-Jones, R., Copestake, J. G., Hooper, L., Loke, Y. i Rao, N. (2011). *What is the evidence of the impact of microfinance on the well-being of poor people?*. London: EPPI-Centre, Social Science Research Unit, Institute of Education, University of London.
- Finacle. (2012). *The role of technology in building sustainable banking. Thought paper. By infosys ltd*. Pobrane 30 czerwca 2021 z https://issuu.com/manisha229249/docs/the_role_of_technology_in_bui%20lding_sustainable_ban
- GABV. (2021). Pobrane z <https://www.gabv.org/about-us/our-principles>
- Inwestycje odpowiedzialne społecznie (SRI) – inwestowanie alternatywne*. (b.d.). Pobrane 17 czerwca 2021 z <https://journals.pan.pl/Content/87328/mainfile.pdf>
- Ghosh, J. (2013). Microfinance and the challenge of financial inclusion for development. *Cambridge Journal of Economics*, 37(6), 1203–1219.
- Guene, C. i Mayo, E. (Eds.). (2001). *Banking and social cohesion: alternative responses to the global market*. Jon Carpenter Publishing.
- Hart, S. L. (1995). A natural-resource-based view of the firm. *Academy of Management Review*, 20(4), 986–1014.
- Hossain, S. (2013). Is commercialization of microfinance responsible for over-indebtedness? The case of Andhra Pradesh crisis. *Journal of Economics and Sustainable Development*, 4(17), 142–153.
- Karlan, D. i Mullainathan, S. (2010). Rigidity in microfinancing: can one size fit all?. *QFinance Discussion Paper*.
- Kobayakawa, S. i Nakamura, H. (2000). A theoretical analysis of narrow banking proposals. *Monetary and Economic Studies*, 18(1), 105–118.
- Maqbool, S. i Zameer, M. N. (2018). Corporate social responsibility and financial performance: An empirical analysis of Indian banks. *Future Bus. J.*, 4, 84–93.
- Mettenheim, K. V. i Butzbach, O. (2012). Alternative banking: Theory and evidence from Europe. *Brazilian Journal of Political Economy*, 32(4), 580–596.
- Mikołajczak, P. (2017a). Sustainable banking. Implications for an ethical dimension of finance of social enterprise performance. *Studia Prawno-Ekonomiczne*, 104, 287–301.
- Mikołajczak, P. (2017b). *Źródła i instrumenty finansowego wsparcia przedsiębiorstw społecznych*. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- Nepomuceno, T. C. C., Daraio, C. i Costa, A. P. C. S. (2020). Combining multi-criteria and directional distances to decompose non-compensatory measures of sustainable banking efficiency. *Appl. Econ. Lett.*, 27, 329–334.
- Nizam, E., Ng, A., Dewandaru, G., Nagayev, R. i Nkoba, M. A. (2019). The impact of social and environmental sustainability on financial performance: A global analysis of the banking sector. *J. Multinat. Financ. Manag.*, 49, 35–53.
- Nosratabadi, S., Pinter, G., Mosavi, A. i Semperger, S. (2020). Sustainable banking. Evaluation of the European business models. *Sustainability*, 12(6), 2314.
- Oyewumi, O. R., Ogunmeru, O. A., Oboh i C. S. (2018). Investment in corporate social responsibility, disclosure practices, and financial performance of banks in Nigeria. *Future Bus. J.*, 4, 195–205.

- Paulet, E. (2011). *Banking ethics. Corporate governance*, 11(3), 293–300. <https://doi.org/10.1108/14720701111138715>
- Rahman, A. (1999). Micro-credit initiatives for equitable and sustainable development: who pays?. *World Development*, 27 (1), 67–82.
- Reifner, U. i Ford, J. (Eds.). (1992). *Banking for people: social banking, new poverty consumer debts and employment in Europe*. Berlin – New York: Walter de Gruyter.
- Relano, F. (2015). Disambiguating the concept of social banking. *ACRN Oxford Journal of Finance and Risks Perspectives*, 4(3), 48–62.
- Rodríguez, S. M. i Cabaleiro, M. J. (2007). El comportamiento social de la banca alternativa. *Ekonomia*, 52.
- Rozario, S. (2001). Women and poverty: Is Grameen Bank the answer?. *Journal of Interdisciplinary Gender Studies*, 6(2), 60–82.
- San-Jose, L., Retolaza, J. L. i Lamarque, E. (2018). The social efficiency for sustainability: European cooperative banking analysis. *Sustainability*, 10(9), 3271.
- Scheire, C. i De Maertelaere, S. (2009). *Banking to make a difference*. Artevelde: Artevelde University College.
- Taneja, S. i Ali, L. (2021). Determinants of customers' intentions towards environmentally sustainable banking: Testing the structural model. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 59, 102418.
- Tasch, W. (2008). *Inquiries into the nature of slow money: investing as if food, farms, and fertility mattered*. White River Junction, VT: Chelsea Green.
- Weber, O. (2013). Social banks and their profitability: Is social banking in line with business success. *Prospective Innovation at Ethical Banking and Finance*, 1(1), 1–19.
- Weber, O. i Remer, S. (2011). Social banking: introduction. W: O. Weber i S. Remer (Eds.). *Social banks and the future of sustainable finance* (s. 1–14). London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203827871>
- Wernerfelt, B. (1984). A resource-based view of the firm. *Strategic Management Journal*, 5(2), 171–180.
- Wu, M. W., Shen, C. H. i Chen, T. H. (2017). Application of multi-level matching between financial performance and corporate social responsibility in the banking industry. *Rev. Quant. Financ. Account.*, 49, 29–63.
- Yunus, M. (2007). *Creating a world without poverty: social business and the future of capitalism*. New York: PublicAffairs.